

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред.. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
2. Голобородько В. В. Наукова робота учнів / В. В. Голобородько. Програма організації науково-дослідницької діяльності учнів / В. М. Гнедашев. – Х. : Вид. група “Основа”, 2005. – 208 с.
3. Науково-дослідницька діяльність учнів. 5–11 класи / І. П. Нікітіна, Ю. О. Нікітін, В. В. Шеліхова, О. Л. Кожем’яка. – Х. : Вид. група “Основа”, 2006. – 144 с.
4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : практикум : навч. посібник / Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. – К. : Каравела, 2008. – 336 с.

Ю. Є. Доукіна

м. Київ

СПОРТИВНИЙ НАПРЯМ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПРОФЕСІОНАЛА

Анотація. Розкрито сутність особистісного, діяльнісного та компетентнісного підходів у професійної орієнтації, їх синтез на основі рамкової система “знаю – вмію – дію”.

Ключові слова: професійна орієнтація, особистісний, діяльнісний та компетентнісний підходів.

Профільне навчання сучасних старшокласників має на меті забезпечити прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та їх застосуванням у різних сферах практичної, насамперед, професійної діяльності. Набір профільних напрямів відповідає соціальне-диференційованим видам діяльності, які зумовлюються суспільним розподілом праці, містять знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі. Навчальний профіль визначається також не лише добором предметів, але й їх змістом.

Профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором (так звані елективні курси). Цикл профільних навчальних предметів змістовно забезпечує спрямованість конкретного профілю навчання. Вони є обов’язковими для вивчення всіма учнями, які обрали даний профіль, і є складовою як інваріативної, так і варіативної компоненти навчального плану. Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна, достатня кількість яких забезпечує визначення учнями напрямку профільного навчання у старшій школі. Поглиблене вивчення предметів має сприяти формуванню стійкого інтересу до нього, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де використовуються одержані знання. Поглиблене вивчення здійснюється або за спеціальними програмами і підручниками, або за модульним принципом, коли програма загальноосвітньої школи доповнюється певним набором модулів.

Профільна підготовка відрізняється від загальноосвітньої підготовки більш конкретними професійно орієнтованими характеристиками мотивів, цілей, засобів і результатів навчальної, продуктивної, творчої діяльності, які

виступають по відношенню до учня у вигляді певних вимог. У старших класах учень переходить від загальноосвітнього профілю, до більш конкретного профілю діяльності, який передбачає певну спеціалізацію, концентрацію навчальної діяльності навколо визначеної групи професій. З часом така орієнтація буде ще більше звужуватись і наприкінці шкільного, власне профільного, навчання має відбутись конкретизація вибору напрямку професійної підготовки. Таким чином, профільне навчання виступає етапом вибору майбутньої професії. З поміж діючих навчальних профілів спортивний має свою специфіку, зміст якої визначаються такими нормативними документами як Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Закон України “Про фізичну культуру і спорт”, Концепція фізичного виховання в системі освіти України, Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті, Цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров’я нації”, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту в Україні та інших. Сформульовані в них теоретико-методичні вимоги до змісту фізичного виховання молоді в Україні конкретизуються у Державному стандарті базової й повної загальної середньої освіти, Державних вимогах до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти, Державних тестах і нормативах оцінки фізичної підготовленості молоді України тощо.

Зміст навчальної діяльності зі спортивного профілю загальноосвітньої школи визначається навчальною програмою, яка розробляється відповідно Державних вимог до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти та вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 року. Програма орієнтує організацію навчального процесу на ознайомлення старшокласників з основними формами професійної діяльності вчителя фізичної культури або тренера з виду спорту, обраного в школі як профільного.

Завданнями фізичного виховання у класах спортивного профілю є поєднання загальновиховних завдань із завданнями профільного навчання з обраного виду спорту; формування знань щодо функціональної спрямованості фізичних вправ, їх ефективного використання для зміцнення здоров’я, проведення активного відпочинку та здорового способу життя; набуття знань з фізичної культури, обраного виду спорту, гігієни, основ здоров’я та здорового способу життя; формування навичок самостійних занять фізичними вправами, розвитку фізичних якостей, корекції постави, профілактики травматизму та надання першої допомоги; удосконалення функціональних можливостей організму, розвитку основних життєзабезпечувальних систем; виховання бережливого ставлення до свого здоров’я і здоров’я оточуючих як найвищої соціальної цінності особистості; виховання інтересу, потреби і звички до занять фізичними вправами та обраним видом спорту; розвиток сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координаційних здібностей, вестибулярної стійкості тощо; профілактика асоціальної поведінки учнів засобами фізичної культури і спорту; формування адекватної самооцінки особистості, моральної самосвідомості, цілеспрямованості, впевненості у своїх силах та витримки; виховання індивідуальних і морально-вольових, психологічних, громадянських якостей особистості та патріотичних почуттів.

Профільне вивчення предмета має сприяти поглибленню змісту, формуванню стійкого інтересу до обраного профілю, пізнанню шляхів зміцнення свого здоров'я засобами обраного виду спорту, розвитку відповідних здібностей, а також орієнтації на професійну діяльність.

Зміст предмета з обраного старшокласниками спортивного профілю також спрямовується на формування в учнів старших класів ключових компетентностей: соціальних, мотиваційних та функціональних. Соціальні компетентності передбачають формування здатності старшокласників до співробітництва, розв'язання життєвих проблем, взаєморозуміння, соціальної активності, формування фізичної культури особистості, основ здорового способу життя, фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності. Мотиваційні компетентності передбачають формування в учнів старших класів громадських і особистісних уявлень про престижність високого рівня здоров'я, фізичної та спортивної підготовленості, здатності до навчання і тренування, проявлення творчості у застосуванні рухових дій у різних за складністю умовах занять, тренувань та змагань, а також умінь швидко адаптуватися до різних видів фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності. Функціональні компетентності передбачають формування здатності старшокласників до оперування знаннями про закономірності рухової активності, даними з анатомії і фізіології людини, теорії і методики фізичного виховання та спорту, розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і рухових здібностей відповідно до вікових особливостей учнів, а також засвоєння термінологічних і методичних знань. Ці компетентності відображають ієрархію вимог до фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності, що поступово розширюється і удосконалюється у процесі профільного навчання.

Фізична підготовка розглядається в навчальній програмі як процес розвитку фізичних якостей та підвищення функціональних можливостей організму, які впливають на створення сприятливих умов для удосконалення всіх сторін підготовки учнів. Вона поділяється на загальну і спеціальну. Загальна фізична підготовка передбачає різнобічний розвиток фізичних якостей засобами фізичних вправ, які здійснюють загальний вплив на організм. Вона здебільшого здійснюється за рахунок обов'язкового компонента загальноосвітньої базової програми, а також під час проведення підготовчої частини кожного уроку. Спеціальна фізична підготовка характеризується рівнем розвитку учнів фізичних здібностей можливостей органів і функціональних систем організму, які безпосередньо визначають досягнення в обраному виді спорту.

Тактична підготовка розглядається як процес, скерований на оволодіння раціональними формами ведення спортивної боротьби під час змагальної діяльності. Вона передбачає вивчення загальних положень тактики обраного виду спорту, прийомів суддівства та положень про змагання, моделювання необхідних умов під час проведення занять та спортивних змагань. Технічна підготовка спрямована на оволодіння учнів системою рухів, яка відповідає особливостям обраної спортивної дисципліни. Наприклад, у волейболі технічна підготовка включає техніку нападу і техніку захисту, техніку нападу передбачає дії без м'яча, дії з м'ячем, подачу м'яча, індивідуальні, колективні і командні дії.

Кількість годин на різні види підготовки вчитель фізичної культури або тренер з обраного виду спорту може змінювати залежно від виду спорту, рівня підготовленості учнів та матеріально спортивної бази.

Структуру навчальної програми зі спортивного профілю складають модульно-тематичні блоки, у яких поступово з послідовним ускладненням розкриваються зміст і специфіка діяльності людини у професіях, які передбачають тривалі фізичні навантаження, витримку, стійкість і загартованість. Це, зазвичай, професії силових структур (військові, працівники МВС, СБУ та ін.) спортивних тренерів. У цих професіях вимоги до фізичного стану людини диференціюються в надзвичайно широких рамках: від вимог до стану здоров'я до вимог екстремальних, емоційно напружених та тривалих, яким має обов'язково відповідати претендент на вакантну посаду. Тому, на нашу думку, спортивний напрям профільного навчання не лише покликаний підтримати фізичний стан зростаючої особистості й охоронити її в майбутньому від надмірного стомлення, а й забезпечити розвиток необхідних якостей (особистісних та фізичних), які в майбутньому стають професійно важливими та необхідними. Саме для цього зміст профільного навчання за спортивним напрямом реалізується через навчальні програми інваріантної складової йта курси за вибором, які конкретизуються за напрямками спортивної підготовки.

О. М. Дуброва
м. Кіровоград

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ 5–7 РОКІВ В УМОВАХ НВК

Анотація. Наведено методику формувального етапу експерименту, спрямовану на формування у дітей 5–7 років, які навчаються в НВК, основ культури спілкування.

Ключові слова: основи культури спілкування, молодші школярі, навчально-виховний комплекс, старші дошкільники.

Культура спілкування не є вродженою властивістю людини; вона формується у процесі цілеспрямованих педагогічних дій, які передбачають створення таких умов, які найбільшою мірою забезпечували б набуття дитиною відповідних знань, емоційних ставлень, умінь і навичок мовної комунікації тощо, зважаючи на її вікові та індивідуальні особливості.

Дослідно-експериментальна робота на формувальному етапі експерименту проводилася у навчально-виховних комплексах “Кіровоградський колегіум” і “Зорецвіт” (м. Кіровоград) на базі старших груп та перших класів за розробленими нами програмами “Формування основ культури спілкування у старших дошкільників” і “Формування основ культури спілкування у першокласників”. Програми склалися з 11 тем, зміст, форми і методи реалізації яких добиралися за логікою наступності.

За своїм змістом запропоновані теми давали можливість познайомити дітей з мовними та немовними способами вітання та прощання; з формами звернення до дорослих та однолітків, знайомих і незнайомих людей; передбачали вивчення та закріплення слів подяки і вибачення; виховувати у